

มองเศรษฐกิจ การเกษตรในปีหุ

เป็นธรรมเนียมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประเทศไม่ว่าจะเป็นสภาพัฒนาฯ ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง หรือแม้แต่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

เมื่อใกล้สิ้นปีก็มักจะมีรายงานออกมาทางสื่อต่าง ๆ สรุปการพัฒนาทางเศรษฐกิจในปีที่ผ่านมา พร้อมกับมองไปข้างหน้าว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางใด ตัวเลขของหลาย ๆ สำนัก อาจทำให้ผู้เกี่ยวข้องออกอาการไปต่าง ๆ กัน ขึ้นกับว่าระดับความรุนแรงของตัวเลข และความเชื่อมั่นกับเจ้าของตัวเลขเป็นเช่นไร

สำหรับตัวเลขการพัฒนาทางเศรษฐกิจการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ใช้เป็นตัวเลขอ้างอิงต้องเป็นตัวเลขที่ได้จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเท่านั้น เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบาย มาตรการและวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งจัดทำและให้บริการข้อมูลข่าวสารการเกษตรอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และทั่วถึง โดยมีกฎหมายว่าด้วยเศรษฐกิจการเกษตรเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงาน

“อีคอง” ฉบับปีหุไม่อยู่ หนูรำเริง ขอนำเรื่องราวเศรษฐกิจการเกษตรทั้งในปีที่ผ่านมาและปีใหม่นี้ โดยเฉพาะสาขาพืช มานำเสนอต่อท่านผู้อ่านทุกท่าน เชื่อว่าท่านมีข้อมูลมากกว่าย่อมได้เปรียบ

ทำความเข้าใจในนิยาม

ก่อนที่จะนำท่านผู้อ่านไปทราบถึงภาพรวมของเศรษฐกิจการเกษตรในปี 2550 และปี 2551 คงต้องมาทำความเข้าใจกับศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเสียก่อน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการนำไปอ้างอิง เพราะหากนำไปอ้างอิงโดยไม่เข้าใจอย่างต่อแท้แล้ว อาจเกิดภาพที่ไม่ชัดเจน และท้ายสุดแล้วจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ ดังนั้นจึงขอสรุปคำนิยามของศัพท์ต่าง ๆ ที่ท่านผู้อ่านพบเห็นกันบ่อยครั้ง มานำเสนอดังนี้

“การประกอบการเกษตร” หมายถึง การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขาย ยกเว้น การทำนา

“เกษตรกร” หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่ประกอบการเกษตร โดยที่บุคคล หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพประกอบการเกษตรเป็นของตนเอง ส่วนนิติบุคคล หมายถึง บริษัท ห้างหุ้นส่วน บริษัทมหาชน หรือนิติบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ และได้ประกอบการเกษตร

“ครัวเรือนเกษตรกร” หมายถึง ครัวเรือนที่มีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนประกอบการเกษตรในปีอ้างอิงที่ใช้จัดเก็บข้อมูล ดังนั้นแม้จะมีผู้ประกอบการเกษตรเพียงคนเดียว ครัวเรือนนั้นก็จะถูกนับรวมเป็นครัวเรือนเกษตรกร

“ปีเพาะปลูก” หมายถึง ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมการผลิตพืชในแต่ละปี ซึ่งจะเริ่มผลิตในฤดูฝน โดยกำหนดระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม ถึง 30 เมษายนของปีถัดไป โดยที่พืชไร่ รุ่นที่ 1 หมายถึง พืชไร่ที่เกษตรกรเพาะปลูกอยู่ในระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม ถึง 31 ตุลาคมของปี ไม่ว่าจะทำการเก็บเกี่ยวเมื่อใดก็ตาม ส่วนพืชไร่รุ่นที่ 2 หมายถึง พืชไร่ที่เกษตรกรเพาะปลูกอยู่ในระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 30 เมษายนของปีถัดไป โดยไม่คำนึงว่าจะเก็บเกี่ยวเมื่อใดเช่นกัน

"เนื้อที่เพาะปลูก" หมายถึง ขนาดเนื้อที่ดินที่ทำการเพาะปลูกพืชที่กำหนดในรอบปีเพาะปลูก โดยไม่รวมเนื้อที่ที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้ในบริเวณเดียวกัน ขนาดตั้งแต่ 25 ตารางวาขึ้นไป หรือหลายบริเวณรวมกันตั้งแต่ 50 ตารางวาขึ้นไป

"เนื้อที่เก็บเกี่ยว" หมายถึง เนื้อที่ที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ แต่ไม่รวมเนื้อที่ที่ปล่อยทิ้งผลผลิตไว้ด้วยสาเหตุใดก็ตาม

"ปี (ปีการผลิต)" หมายถึง ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมตามลักษณะการผลิตไม่ผลไม่ยืนต้นในแต่ละปี คือ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม ของทุกปี

"เนื้อที่ยืนต้น" หมายถึง ขนาดเนื้อที่ดินของไม้ผลไม่ยืนต้นที่ยืนต้นอยู่ทั้งหมด ณ วันที่ 1 มกราคม ทั้งที่ให้ผลผลิตและยังไม่ได้ให้ผลผลิตในรอบปี

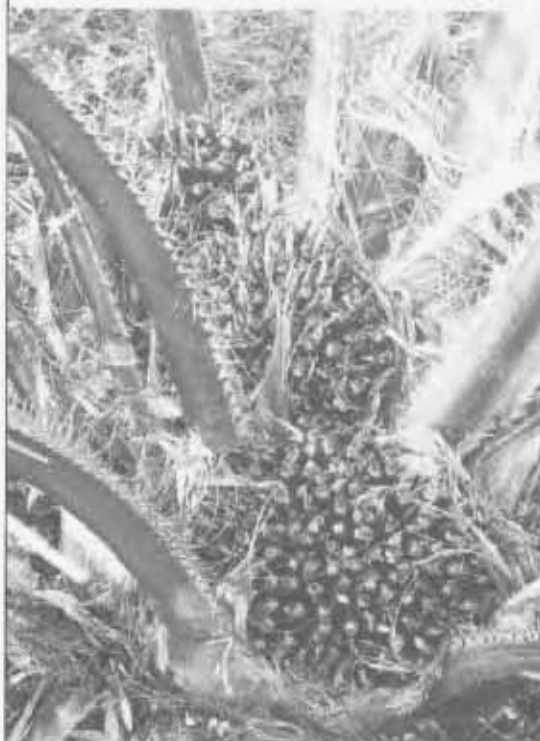
"เนื้อที่ให้ผลผลิต" หมายถึง ขนาดเนื้อที่ดินของไม้ผลไม่ยืนต้นที่ให้ผลผลิตได้ในรอบปี รวมทั้งเคยให้ผลผลิตมาแล้ว แต่ปีนี้ไม่ให้ผลผลิต

"ราคาสินค้าเกษตร" หมายถึง ราคาสินค้าเกษตร ณ จุดที่กำหนด เช่น ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา หมายถึง ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่บ้าน ไร่นา บึงฉางสวน ปากบ่อ แพปลา สะพานปลา ซึ่งไม่นับรวมค่าบริการแพปลาและสะพานปลา ราคาที่สำนักงานหรือราคาที่แหล่งรับซื้อ หมายถึง ราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรขายได้ที่แหล่งรับซื้อ เช่น ตลาดกลาง ร้านรับซื้อ หรือจุดรับซื้อ เป็นต้น ส่วนราคาตลาดโลก หมายถึง ราคาที่ซื้อขายสินค้าจำนวนมากระหว่างประเทศในเมืองต่าง ๆ ที่เป็นตลาดสำคัญของโลกในแต่ละชนิดสินค้า เช่น ข้าว ราคาที่ตลาดกรุงเทพฯ จะเป็นราคาตลาดโลก ข้าวโพด/ถั่วเหลือง ราคาที่ตลาดชิคาโกเป็นราคาตลาดโลก มันสำปะหลัง ราคาที่ตลาดรอตเตอร์ดัม เป็นราคาตลาดโลก เป็นต้น

ภาพรวมปี 2550

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้สรุปภาพรวมภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2550 ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องดังกล่าว เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2550 ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กรุงเทพฯ ระบุว่า ปี 2550 ที่ผ่านมามีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรขยายตัวในอัตราร้อยละ 4.3 ราคาสินค้าเกษตรในประเทศและการส่งออกสินค้าเกษตรอยู่ในเกณฑ์ดี อันที่จริงก็สามารถรู้สึกได้จากไม่เห็นมีการนำผลผลิตทางการเกษตรมาเทกองแถว ๆ ถนนราชดำเนินนอกยกเว้นมะละกอที่บอกกันว่าเป็นมะละกอจีเอ็มโอเท่านั้น ปัจจัยที่นับว่าเป็นปัจจัยบวกคงเป็นเรื่องของราคาสินค้าเกษตรที่อยู่ในเกณฑ์ดี ไม่แตกต่างจากปี 2549 มากนัก รวมทั้งความต้องการสินค้าเกษตรไทยในตลาดโลกยังแลดูสดใส ส่วนปัจจัยลบก็ต้องยกให้ปัญหาค่าเงินบาทที่แข็งตัวขึ้น และราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ราคาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลคือต้นทุนทางการประมง

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนสินค้าส่งออกของไทยในปี 2550 ช่วง 10 เดือนแรก จะเห็นว่าเป็นสินค้าอุตสาหกรรมถึงร้อยละ 78 สินค้าเกษตรกรรมร้อยละ 10 และสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรร้อยละ 6 โดยภาพรวมของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร 5 อันดับแรกในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่า ยางพาราและผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดราว 156,000 ล้านบาท รองลงมาคือ ข้าวและผลิตภัณฑ์ ประมาณ 95,000 ล้านบาท ตามมาด้วยกุ้งแช่เย็น แช่แข็ง แปรรูป 68,000 ล้านบาท น้ำตาลทราย/น้ำตาลทรายดิบ และกาก 41,000 ล้านบาท ลำดับสุดท้ายคือ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์มีมูลค่ารวมประมาณ 39,000 ล้านบาท

สำหรับสาขาพืชในปี 2550 พบว่า สินค้าที่มีผลผลิตเพิ่มขึ้น ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และอ้อยโรงงาน ส่วนสินค้าที่มีผลผลิตลดลง ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วเหลือง เมื่อพิจารณาเป็นรายสินค้าจะเห็นได้ว่า เรามีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 69 ล้านไร่ โดยแยกเป็นข้าวนาปี 57.4 ล้านไร่ ข้าวนาปรัง 11.6 ล้านไร่ ผลผลิตรวมประมาณ 31.27 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 5.7 และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวนาปีเพิ่มจาก 397 กิโลกรัม เป็น 409 กิโลกรัม ในขณะที่ผลผลิตเฉลี่ยของข้าวนาปรังลดลงจาก 682 กิโลกรัม เป็น 674 กิโลกรัม ซึ่งเป็นผลมาจากเกิดภาวะฝนแล้งในช่วงต้นปี ในด้านราคาพบว่า ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% และข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยในช่วง 10 เดือนแรกของปีอยู่ที่ตันละ 6,479 บาท และ 6,427 บาท ตามลำดับ โดยต่ำกว่าปีก่อนร้อยละ 2.4 และ 4.5 ในขณะที่ราคาข้าวหอมมะลิเฉลี่ยตันละ 8,521 บาท สูงกว่าปีก่อนที่ราคาตันละ 8,201 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.9 เฉยทีเดียว

ด้านมันสำปะหลัง ในปี 2550 มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวรวมประมาณ 7.20 ล้านไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือราว 4 ล้านไร่ โดยให้ผลผลิตประมาณ 26.92 ล้านตัน มากกว่าปีก่อนที่ได้ผลผลิตเพียง 22.58 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 19.20 สาเหตุสำคัญเกิดจากในปี 2550 ความต้องการมันสำปะหลังสำหรับใช้ผลิตอาหารสัตว์และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะความต้องการในการผลิตเอทานอลที่เพิ่มตามนโยบายส่งเสริมการใช้พืชพลังงานทดแทนของรัฐบาล และราคามันสำปะหลังอยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกและพยายามเพิ่มผลผลิต ดังนั้นจึงส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มจาก 3.38 ตัน ในปี 2549 เป็น 3.67 ตันในปี 2550 ทางด้านราคาในช่วงเวลาดังกล่าว ราคาหัวมันสดที่เกษตรกรขายได้อยู่ที่กิโลกรัมละ 1.27 บาท ใกล้เคียงกับปี 2549 ที่ขายได้กิโลกรัมละ 1.25 บาท โดยไทยส่งออกมันสำปะหลังในช่วง 10 เดือนแรกของปี 2550 ราว 6.14 ล้านตัน มูลค่ารวมประมาณ 39,000 ล้านบาท ปริมาณเพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 12.7 และราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.2 ว่ากันว่าเกิดจากความต้องการในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะจีนและสหภาพยุโรปสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ราคา มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ปรับตัวสูงขึ้น

สำหรับยางพารา ในปี 2550 มีผลผลิตรวมประมาณ 3.12 ล้านตัน เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีก่อนราวร้อยละ 1.6 เนื่องจากพื้นที่เปิดกรีดเพิ่มมากขึ้น ยกเว้นในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชุมพร สุราษฎร์ธานี พังงา พัทลุง สตูล และตรัง ที่เกษตรกรไถ่คืนต้นยางพาราเก่าทิ้งเพื่อปลูกทดแทน ผลผลิตเฉลี่ยของปี 2550 อยู่ที่ 283 กิโลกรัม ใกล้เคียงกับผลผลิตในปี 2549 ซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ย 282 กิโลกรัม อย่างไรก็ตามปริมาณการส่งออกลดลงจาก 2.46 ล้านตันในปี 2549 เป็น 2.42 ล้านตัน และมูลค่าลดลงจาก 171,389 ล้านบาทในปี 2549 เป็น 156,000 ล้านบาทในปี 2550 สาเหตุสำคัญเกิดจากค่าเงินบาทแข็งค่าขึ้นมากกว่าประเทศคู่แข่ง ทำให้ราคาขายของไทยสูงกว่าประเทศคู่แข่ง ประเทศคู่ค้าจึงหันไปนำเข้ายางจากอินโดนีเซียทดแทน สำหรับราคาขายแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ในปี 2550 อยู่ที่กิโลกรัมละ 67.36 บาท ลดลงจากปีก่อนที่มีราคา กิโลกรัมละ 71.59 บาท ประมาณร้อยละ 5.9 แต่ราคาที่เกษตรกรขายได้ก็ยังคงอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากความต้องการของโลกและราคาน้ำมันดิบที่เพิ่มสูงขึ้น

ในส่วนของปาล์มน้ำมัน ผลผลิตในปี 2550 อยู่ที่ประมาณ 7.41 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2549 กว่าร้อยละ 10 อันเป็นผลมาจากการส่งเสริมขยายพื้นที่ปลูกในปี 2547 ซึ่งเริ่มให้ผลผลิตในปี 2550 อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชพลังงานทดแทน เกษตรกรในภาคใต้ที่มีสภาพพื้นที่เหมาะสมจึงขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้นด้วยการปลูกทดแทนในสวนเก่า พื้นที่นา และที่ว่างเปล่า โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร ตรัง สตูล พังงา และนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ตามในช่วงต้นปี เกิดภาวะอากาศแห้งแล้ง ส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลงจาก 2.828 กิโลกรัมในปี 2549 เป็น 2.724 กิโลกรัมในปี 2550 ในขณะที่ปริมาณการส่งออกในช่วง 10 เดือนแรกของปีเพิ่มขึ้นจาก 2 แสนตันในปี 2549 เป็น 3.8 แสนตันในปี 2550 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 84.5 และมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 3,509 ล้านบาท เป็น 8,956 ล้านบาท หรือเพิ่มกว่าร้อยละ 155 จากสถานการณ์ความต้องการใช้น้ำมันพืชในการบริโภคและการนำไปใช้เป็นพลังงานทดแทนที่เพิ่มขึ้นทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ราคาผลปาล์มน้ำมันทั้งทะเลชายที่ได้เฉลี่ยสูงถึง 3.86 บาท/กิโลกรัม เพิ่มขึ้นจากราคา 2.33 บาท/กิโลกรัมในปี 2549 ถึงร้อยละ 66.7

สำหรับผลผลิตอ้อยโรงงานในปี 2550 อยู่ประมาณ 67.2 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ร้อยละ 33.3 ซึ่งได้ผลผลิต 50.4 ล้านตัน เนื่องจากในปี 2549 ราคายูอยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นจาก 6.38 ล้านไร่ เป็น 6.59 ล้านไร่ในปี 2550 และมีการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนด้านการใช้ท่อนพันธุ์ดี ประกอบกับสภาพอากาศเอื้ออำนวยส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 7.9 ตันในปี 2549 เป็น 10.2 ตันในปี 2550 โดยราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยอยู่ที่ตันละ 685 บาท ลดลงจากปี 2549 เล็กน้อย โดยมีราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 692 บาท ด้านการส่งออกมีการส่งออกผลิตภัณฑ์น้ำตาลรวมประมาณ 4.46 ล้านตัน มูลค่าราว 41,000 ล้านบาท ปริมาณเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 90 จากปีก่อนและมูลค่าเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 60 เนื่องมาจากปริมาณน้ำตาลที่ไทยผลิตได้เพิ่มมากขึ้นเกินกว่าความต้องการภายในประเทศ จึงส่งออกได้มากขึ้น

พืชสองชนิดที่ปริมาณการผลิตลดลงคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเหลืองนั้น ในส่วนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตลดลงเล็กน้อยโดยปี 2549 มีผลผลิตประมาณ 3.74 ล้านตัน ในขณะที่ปี 2550 ผลผลิตลดลงเป็น 3.62 ล้านตัน หรือลดลงร้อยละ 3.2 เนื่องจากแหล่งผลิตสำคัญเกิดปัญหาฝนทิ้งช่วงในระยะที่ข้าวโพดกำลังออกดอกติดฝัก ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ลดลงจาก 619 กิโลกรัมในปี 2549 เป็น 604 กิโลกรัมในปี 2550 โดยมีการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วง 10 เดือนแรกของปีลดลงจากปีก่อนถึงร้อยละ 40 จาก 1.4 แสนตันในปี 2549 เป็น 8 หมื่นตันในปี 2550 เนื่องจากความต้องการใช้ในประเทศเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผลผลิตลดลง ผู้ส่งออกไม่สามารถแข่งขันการรับซื้อกับโรงงานอาหารสัตว์ได้ โดยราคาข้าวโพดความชื้นไม่เกิน 14% ที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยในรอบ 10 เดือนแรก ของปี 2550 อยู่ที่กิโลกรัมละ 6.68 บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ถึงร้อยละ 27 โดยปี 2549 ราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 5.26 บาท นับว่าเป็นราคาที่สูงสุดเป็นประวัติการณ์ ทั้งนี้สืบเนื่องจากความต้องการข้าวโพดในตลาดโลกสูงขึ้น จากการที่ตลาดใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกานำข้าวโพดไปใช้ในการผลิตเอทานอลมากขึ้น และความต้องการใช้ในประเทศที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ทางด้านข้าวเหลือง ปี 2550 มีพื้นที่ปลูกประมาณ 8.8 แสนไร่ ลดลงจากปี 2549 เล็กน้อย เนื่องจากเกษตรกรเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า ผลผลิตในปี 2550 จึงลดลงจากปี 2549 เล็กน้อย โดยลดลงจาก 2.21 แสนตัน เป็น 2.18 แสนตัน ในขณะที่ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 242 กิโลกรัม เป็น 245 กิโลกรัม เนื่องจากสภาพอากาศที่ค่อนข้างเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของข้าวเหลือง โดยราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยประมาณกิโลกรัมละ 10.44 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีก่อน เนื่องจากความต้องการใช้ในการสกัดน้ำมันเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นในปี 2550 ภาพรวมด้านเศรษฐกิจการเกษตรสาขาพืชจึงไม่ได้ดีเท่าไรนัก ออกจะแลดูสดใสกับพอสมควร สำหรับเกษตรกรที่วางแผนปลูก ฤดูเก็บเกี่ยวในปี 2550 จึงเป็นฤดูแห่งทองได้เช่นกัน ถึงแม้ว่าราคาทองจะกินตัวไปจนใกล้แตะ 14,000 บาท แล้วก็ตาม

แนวโน้มปี 2551

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2551 โดยคาดว่าจะขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากปี 2550 ประมาณการอัตราขยายตัวไว้ ที่ร้อยละ 4.6 เนื่องจากมองว่าราคาสินค้าเกษตรในปี 2550 อยู่ในเกณฑ์ดี จึงสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกโดยเฉพาะพืชที่อยู่ในกลุ่มพืชพลังงานทดแทน ไม่ว่าจะเป็นมันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน ตลอดจนยางพาราที่มีความต้องการเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ความต้องการสินค้าเกษตรในต่างประเทศยังมีแนวโน้มสดใส โดยเฉพาะสินค้าข้าวสำหรับภาครัฐเอง ก็ได้เข้ามามีบทบาทอย่างต่อเนื่องทางด้าน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาระบบการผลิตของเกษตรกรและผู้ประกอบการให้เข้าสู่มาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของตลาดโลก อย่างไรก็ตามในปี 2551 นี้ ต้องติดตามปัจจัยลบหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของภาคการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นราคาน้ำมันที่ยังไม่ทราบว่าจะเพิ่มขึ้นอีกเท่าใด และแน่นอน ราคาน้ำมันย่อมส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตเป็นลูกโซ่ทั้งระบบ นอกจากนี้ปัญหาการแข่งขันค่าของเงินบาทที่สูงกว่าเงินสกุลอื่น ๆ ในภูมิภาค ส่งผลให้สินค้าของไทยมีราคาเพิ่มสูงขึ้นกว่าประเทศคู่แข่ง ทำให้การแข่งขันทางด้านราคาเป็นไปได้ยากมากขึ้น รวมทั้งปัญหาการกีดกันทางการค้าด้วยมาตรการต่าง ๆ ที่ประเทศคู่ค้ากำหนดไม่นับรวมถึงการชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ค้าสำคัญของไทย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ จึงอาจเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตของภาคการเกษตรได้ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องคงต้องเตรียมตั้งรับและหาทางหนีทีไล่ให้ดี

มองทางด้านภาคการผลิต คาดว่าปี 2551 ผลผลิตสินค้าเกษตรหลัก ๆ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อย ข้าวโพด จะยังคงเพิ่มขึ้นพร้อมกับการขยายพื้นที่เพาะปลูก ในขณะที่ผลผลิตของข้าวเหลืองมีแนวโน้มที่จะลดลงไปอีก โดยแนวโน้มของสินค้าเกษตรที่คาดว่าราคาจะสูงขึ้น ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ให้ตัวเลขของพืชแต่ละชนิดในปี 2551 กล่าวคือ ข้าวนาปี จะมีพื้นที่เพาะปลูก ประมาณ 57.5 ล้านไร่ ผลผลิตประมาณ 23.8 ล้านตัน ส่วนข้าวนาปรัง พื้นที่เพาะปลูกประมาณ 10.6 ล้านไร่ ผลผลิตประมาณ 7.0 ล้านตัน โดยยังสามารถส่งออกได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความต้องการข้าวในตลาดโลกเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผลผลิตไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนัก อีกทั้งสต็อกข้าวของโลก ลดลงมากที่สุดในรอบ 5 ปี จึงเป็นโอกาสของไทยที่จะได้ส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้น จากเดิม สำหรับมันสำปะหลังในปี 2551 คาดว่าจะมีผลผลิตประมาณ 27.62 ล้านตัน รวมถึงความต้องการมันสำปะหลังทั้งในและต่างประเทศยังสูงต่อเนื่องจากปี 2550 โดยเฉพาะการนำไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอล ดังนั้นแนวโน้มราคาที่เกษตรกรขายได้จึงยังคงอยู่ในเกณฑ์ดี

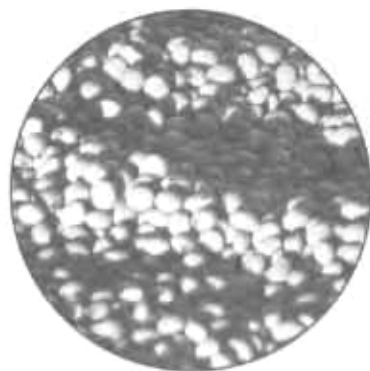
ในส่วนของการผลิตปาล์มน้ำมัน คาดว่าในปี 2551 จะมีอัตราการขยายตัวประมาณร้อยละ 12.7 ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นเป็น 8.35 ล้านตัน และพื้นที่ให้ผลประมาณ 3.03 ล้านไร่ ทางด้านความต้องการปาล์มน้ำมันของตลาดในประเทศและต่างประเทศ ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทั้งเพื่อการบริโภคและการนำไปผลิตเป็นพลังงานทดแทน ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่าราคาที่เกษตรกรขายได้น่าจะใกล้เคียงกับปี 2550 เช่นเดียวกับยางพาราที่ถึงคงมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5.1 โดยในปี 2551 ประมาณการผลผลิตยางพาราไว้ที่ 3.28 ล้านตัน เนื่องจากยางพาราในพื้นที่ปลูกใหม่เริ่มทยอยเปิดกรีดเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามการส่งออกในปีนี้จะใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลมาจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า เช่น สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น รวมถึงภาวะการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดโลก

สำหรับอ้อยโรงงานในปี 2551 จะมีผลผลิตประมาณ 72.88 ล้านตัน และคาดว่าปริมาณและมูลค่าการส่งออกจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ราคาในตลาดโลกจะลดลง ซึ่งจะส่งผลให้ราคาที่เกษตรกรขายได้มีแนวโน้มลดลงจากปี 2550 ด้านข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรให้ความเห็นว่าการผลิตโดยรวมในปี 2551 จะเพิ่มขึ้น และคาดว่าจะส่งออกได้มากขึ้นจากความต้องการของตลาดโลกที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าหากความต้องการบริโภคในประเทศขยายตัวมากกว่าการผลิต ประเทศไทยอาจจะต้องนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ก็เป็นไปได้ซึ่งกรณีของถั่วเหลืองก็เช่นเดียวกัน ในปี 2551 คาดว่าแนวโน้มการผลิตจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก ผลผลิตทั้งประเทศประมาณ 2.17 แสนตัน ในทางกลับกันความต้องการใช้ในประเทศมีทิศทางเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นไปได้สูงที่ปริมาณการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองของไทยจะเพิ่มมากขึ้นในปีนี้

มาถึง ณ จุดนี้ ท่านผู้อ่านที่อยู่ในแวดวงคนเกษตร คงพอมิกังวลใจมากขึ้น ถึงแม้ว่าสถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศโดยรวมอาจจะดูไม่สดใสเท่าใดนัก แต่สาขาเกษตรกรรมก็ยังคงเป็นสาขาที่สร้างรายได้สุทธิเข้าสู่ประเทศได้น่าภาคภูมิใจ และในวาระที่ดีที่ก็มีใหม่ ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกดลบันดาลให้ท่านผู้อ่านทุกท่านมีแรงใจร่างกายฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไม่พร้อมกัน

(ขอขอบคุณ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/ข้อมูล)

พบกับใหม่ฉบับหน้า.....สวัสดิ์ปีใหม่
อิงคณา

คำถามฉีกซอง

ถั่วแขก

พืชส่งออกที่น่าจับตามอง

ถั่วแขก *Phaseolus vulgaris* เป็นพืชตระกูลถั่ว อยู่ในวงศ์ Fabaceae (Leguminosae) ชื่อเรียกอื่น ๆ ถั่วพุ่ม ถั่วแขกค้ำง ถั่วแดง มีถิ่นกำเนิดอยู่แถบภาคใต้ของเม็กซิโก ปัจจุบันปลูกในเขตหนาวเขตร้อน และกึ่งร้อน ใช้ฝักอ่อนรับประทานสด ประกอบอาหาร ใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูป

Phaseolus vulgaris

ซึ่ง ปัจจุบันถั่วแขกเป็นพืชที่มีศักยภาพในการส่งออก โดยส่งไปขายยังประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีความต้องการถั่วแขกเพื่อบริโภคมากที่สุด ในปีหนึ่ง ๆ บริโภคมากกว่า 5 หมื่นตัน ในขณะที่ภายในประเทศผลิตได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ต้องนำเข้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศไทยส่งถั่วแขกไปขายปีละ 7,000-8,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 400 - 500 ล้านบาท รองจากประเทศจีนซึ่งส่งออกมากที่สุดประมาณ 20,000 ตันต่อปี อันดับสามและสี่ ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและไต้หวัน ตามลำดับ

ปริมาณการผลิตและการส่งออกถั่วแขก

ประเทศ	2548	2549
	ปริมาณ (ตัน)	ปริมาณ (ตัน)
จีน	20,582	20,081
ไทย	8,381	8,416
สหรัฐอเมริกา	6,129	946
ไต้หวัน	42	199
อื่นๆ	127	159

ที่มา : กรมศุลกากร

ถั่วแขกสามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพอากาศอบอุ่น อุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตจะอยู่ระหว่าง 20 - 25 องศาเซลเซียส ในช่วงที่มีฝนตกชุก อุณหภูมิต่ำ ความชื้นสัมพัทธ์สูงไม่เหมาะสำหรับการปลูกถั่วแขก ควรทำการทดสอบพันธุ์เพื่อคัดเลือกสายพันธุ์ที่เจริญได้ดีในสภาพแวดล้อมแต่ละพื้นที่ปลูก ให้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพของผลผลิตตรงตามความต้องการของตลาด

ลักษณะวิทยา

เป็นพืชฤดูเดียว ลำต้นแข็ง แตกกิ่งก้านน้อย มีการเจริญเติบโตหลายแบบ เช่น สายพันธุ์พุ่มหรือจำกัด (bush or determinate form: *Phaseolus vulgaris* var. *nanus* Ascher.) ลำต้นมีช่วงข้อสั้น จำนวน 4 - 8 ข้อ สูงประมาณ 30 ซม.

กึ่งเลื้อย (semi-indeterminate form) ลำต้นสูง 60 - 120 ซม.

เลื้อย/ไม่จำกัด (pole or indeterminate form: *Phaseolus vulgaris* var. *vulgaris*) มีความสูงถึง 3 เมตร จำนวนข้อจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่พืชเจริญเติบโต

การแบ่งกลุ่ม *Phaseolus vulgaris* มี 4 กลุ่ม

French bean - ผักสีเขียว เหลือง ม่วง เก็บเกี่ยวฝักและเมล็ดอ่อน มีเส้นใยต่ำ

Haricot filet bean - ฝักมีเส้นใยสูง บริโภคฝักเมล็ดอ่อน

Haricot bean - ฝักมีปริมาณเส้นใยสูง บริโภคเมล็ด

Dry bean - เก็บเกี่ยวเมล็ดแก่ แห้ง

ใบ เป็นแบบสลับ มีใบย่อย 3 ใบ ใบหนึ่งก้าน มีรูปร่าง ขนาด สีแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพันธุ์

ราก ในระยะแรกของการเจริญ รากจะเจริญในแนวตั้ง ปกติจะมีรากสั้น และอยู่หนาแน่นระดับ 30 เซนติเมตรจากระดับดิน แต่ในดินที่ร่วนซุยจะเจริญอย่างรวดเร็วกว่า

ดอก เป็นดอกสมบูรณ์ มีสีขาว ชมพู ม่วง หรือเหลือง มีก้านดอกสั้น ดอกขนาดเล็กในสายพันธุ์เลื้อย ดอกจะทยอยบานตลอดฤดูปลูก ส่วนพันธุ์พุ่มดอกจะเจริญและบานในเวลาใกล้เคียงกัน ดอกจะเริ่มบานในเวลา 07.00 - 08.00 น. กลีบดอกจะร่วงหลังจากดอกบาน 2 - 3 วัน อับเรณูจะเปิดในตอนเย็นก่อนดอกบานหนึ่งวัน

ฝัก มีลักษณะกลมหรือสามเหลี่ยม สีอาจจะเป็นสีเขียว เหลือง ม่วง ความยาวจำนวนเมล็ดต่อฝักขึ้นอยู่กับสายพันธุ์

เมล็ด มีความยาว 5 - 20 มิลลิเมตร หนัก 0.15 - 0.80 กรัม ขนาดและสีของเมล็ดขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ เมล็ดสีเขียวนิยมปลูกในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และซีดี เมล็ดสีค่านิยมในบราซิล เม็กซิโก เอลซาลวาดอร์ และเวเนซุเอลา เมล็ดสีแดงปลูกมากในโคลัมเบีย และฮอนดูรัส เมล็ดสีเหลืองในเปรู

สายพันธุ์ในกลุ่ม snap bean มีเมล็ดสีขาวหรือครีม

สายพันธุ์ พันธุ์ที่ควรเลือกปลูกจะขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด โดยเฉพาะประเทศคู่ค้า แบ่งสายพันธุ์เป็น 2 กลุ่ม คือ

ถั่วแบบเลื้อย ปลูกโดยใช้ค้างแบบถั่วฝักยาว ต้นจะเลื้อยสูง 180 - 300 ซม. ดอกจะทยอยบาน ทำให้เก็บเกี่ยวซ้ำและเก็บเกี่ยวหลายครั้ง ใช้ระยะเวลาเก็บเกี่ยวนาน พันธุ์ที่นิยมปลูกส่งไปขายต่างประเทศได้แก่ พันธุ์ Blue Lake มีอายุเก็บเกี่ยว 58 - 60 วัน ฝักกลม ความยาวฝัก 15 - 18 เซนติเมตร เมล็ดสีขาว

แบบพุ่ม ดอกจะเจริญในเวลาใกล้เคียงกันทำให้สามารถเก็บเกี่ยวได้เร็วและใช้ระยะเวลาสั้น พันธุ์ที่นิยมปลูก ได้แก่ พันธุ์ Matador มีอายุเก็บเกี่ยว 45 - 50 วัน ฝักกลมใหญ่ ความยาวฝัก 16 - 18 เซนติเมตร เมล็ดสีขาว

ดินและการเตรียมดิน

พืชตระกูลถั่วต้องการดินที่ร่วนซุย มีการถ่ายเทอากาศดี สภาพดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกถั่วพุ่มคือ ดินร่วนปนทราย ระบายน้ำได้ดีค่อนข้างเป็นกรด pH 6.0 - 6.5 การปลูกในดินร่วนจะเก็บเกี่ยวได้เร็วกว่าดินเหนียว ในสภาพแปลงปลูกที่มีความชื้นสูงและใส่ปุ๋ยไนโตรเจนมากจะทำให้ฝักแก่ช้า

ในขบวนการงอก ใบเลี้ยงจะดันขึ้นมาเหนือดิน ดังนั้นจำเป็นต้องเตรียมดินให้ดีและให้หน้าดินร่วนซุย ก่อนเตรียมดินควรตรวจสภาพความเป็นกรด - ด่างของดิน ถ้าหากเป็นกรดจัดควรใส่ปูนขาวก่อนไถเตรียมดินให้ลึก 30 ซม. โดยใช้ผล 3 โถ ทั้งไร่ประมาณ 2 - 3 ตันที่คีย์หรือปุ๋ยคอก และไถพรวนด้วยพลาจ 7 ใส่ปุ๋ยหมักก่อนพรวนดิน และขึ้นแปลงปลูก ในดินร่วนปนทรายไม่ควรถือไถหลายครั้ง เนื่องจากจะทำให้คุณสมบัติของดินเสื่อม

การปลูกในดินเหนียวควรเจาะร่องปลูกกว้าง 30 ซม. ลึก 30 ซม. ระหว่าง 70 - 75 ซม. ผสมดินปลูกใส่ลงไปในเรื่องและขึ้นแปลงสูง 15 - 20 ซม.

การหยอดเมล็ด

ก่อนปลูกควรทดสอบความงอก เมล็ดที่แห้งเกินไป เมื่อนำมาปลูกต้นกล้าเจริญไม่สม่ำเสมอและมีความงอกต่ำ ควรนำออกมาเก็บรักษาในความชื้น สัมพัทธ์ 60% เป็นเวลา 1 - 2 อาทิตย์

จำนวนน้ำหนักเมล็ดพันธุ์ต่อไร่ ขึ้นอยู่กับขนาดของเมล็ดและระยะปลูก โดยทั่วไปใช้ประมาณ 10 - 15 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับพันธุ์พุ่ม และ 5 - 8 กิโลกรัม สำหรับพันธุ์เลื้อย

เมล็ดที่มีคุณภาพสูงจะงอกภายในเวลา 1 - 2 อาทิตย์ หลังจากนั้นควรทำการช่อมหลุมที่ไม่งอก เพื่อให้มีเวลาเก็บเกี่ยวใกล้เคียงกับ

ระยะปลูก ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์และฤดูปลูก ในปลายฤดูฝน ถั่วแขกพุ่มควรใช้ระยะปลูก 5 - 10 x 50 ซม. ในกรณีที่หว่านเป็นแถวหรือใช้ระยะ 20 - 25 x 50 ซม. ในกรณีที่ยอดเป็นหลุม หลุมละ 2 - 3 เมล็ด และถอนให้เหลือ 1 - 2 ต้น

ในฤดูหนาวหรือหลังนาควรใช้ระยะปลูก 5 x 50 ซม. โดยไรจะเป็นแถวเรียงเมล็ด

ถั่วแขกค้างควรหยอดเมล็ดลึก 1.0 - 2.5 ซม. ใช้ระยะ 10 x 70 ซม. หยอด 2 เมล็ดต่อหลุม

การใส่ปุ๋ย

เนื่องจากเป็นพืชที่สามารตรึงไนโตรเจนจากอากาศโดยแบคทีเรีย *Rhizobium* sp. และแบคทีเรียชนิดนี้ต้องการออกซิเจนสูง ดังนั้นจึงต้องการดินที่ร่วนซุย ควรใส่ปุ๋ยคอกเก่า 1,000 - 1,500 กิโลกรัม ต่อไร่

ถั่วแขกพุ่มมีการเจริญเติบโตเร็ว อายุเก็บเกี่ยวสั้น สร้างปมก้านเพื่อตรึงไนโตรเจนจากอากาศได้น้อย จำเป็นต้องเพิ่มไนโตรเจนให้เพียงพอต่อความต้องการสำหรับการเจริญเติบโต

การใส่ปุ๋ยไนโตรเจนควรใส่ระยะแรกของการเจริญเติบโตและระยะที่ฝักเจริญ ถ้าหากใส่มากเกินไปจะทำให้เสียใบและมีปัญหาในการผสมเกสร

การให้น้ำ

เนื่องจากเป็นพืชที่มีระบบรากขนาดเล็ก ต้น ควรให้ความชื้นชุ่มชื้นพอเพียงและสม่ำเสมอ การให้น้ำมากเกินไปหรือขาดน้ำ ในระยะที่ดอกเริ่มบานและระยะที่เมล็ดเริ่มเจริญจะทำให้ผลผลิตและคุณภาพต่ำ ในพื้นที่มีการระบายน้ำไม่ดีจะทำให้น้ำขัง รากเน่า พืชตระกูลถั่วไม่สามารถเจริญได้ดีในสภาพแห้งและขาดน้ำ ถั่วแขก ต้องการความชื้น 250 - 450 เซนติเมตร ตลอดฤดูปลูก หรือใน ระดับ 30 เซนติเมตรจากผิวดิน ให้ความชื้น 50% ของความ สามารถในการอุ้มน้ำของดิน

การดูแลรักษาและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

โรคที่สำคัญของถั่วแขก

แอนแทรคโนส (Antracnose) เชื้อสาเหตุสามารถติดมากับเมล็ดพันธุ์ ควรเก็บในที่ที่มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำและไม่มีฝนตกในช่วงเก็บเกี่ยว

โรคราสนิม (Rust) ระบาดรุนแรงในถั่วแดงและถั่วเหลือง โดยเฉพาะการปลูกในที่ที่มีความชื้นสูง ระยะแรกปรากฏเป็นแผลจุดเล็ก ๆ สีขาวด้านใต้ใบ ต่อจากนั้นจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองและน้ำตาล ในกรณีที่ระบาดมากใบจะแห้งและร่วง

โรคโคนและลำต้นเน่า (Damping off) เชื้อสาเหตุสามารถเข้าทำลายทุกระยะของการเจริญ ตั้งแต่เริ่มงอกถึงติดฝักอ่อน โดยจะทำให้เกิดโคนเน่าในระยะกล้า

แมลงศัตรูที่สำคัญ

หนอนแมลงวันเจาะลำต้น (Bean fly) เป็นแมลงศัตรูที่ทำลายระยะต้นอ่อนของถั่วแขก ทำให้ต้นแคระแกร็น ผลผลิตลดลง

หนอนเจาะฝักถั่ว (Pod borer) เป็นแมลงศัตรูที่ทำลายฝักโดยเข้าอาศัยกัดกินภายในฝัก ทำให้ฝักเสียหาย

การเก็บเกี่ยว

ถั่วแขกสามารถเก็บเกี่ยว 40 - 60 วันหลังหยอดเมล็ด ขึ้นอยู่กับพันธุ์และฤดูปลูก พันธุ์พุ่มจะเริ่มเก็บเกี่ยว 42 - 50 วัน หลังจากหยอดเมล็ด พันธุ์เลื้อยจะเก็บเกี่ยว 50 - 55 วัน ควรเก็บเกี่ยวตอนเช้า และเก็บเกี่ยวทุก 1 - 2 วัน

ฝักของถั่วแขกจะเจริญอย่างรวดเร็วจนจากฝักอ่อนจนกระทั่งเป็นฝักแก่ใช้ระยะเวลา 3 - 15 วัน ในระยะการติดและ การพัฒนา

ของฝัก ขนาด น้ำหนัก และคุณภาพจะเปลี่ยนไปทุกวัน การเก็บเกี่ยวควรศึกษาความต้องการของตลาดและเก็บเกี่ยวในระยะที่เหมาะสม การเก็บเกี่ยวเพื่อตลาดสดและโรงงานอุตสาหกรรม โดยทั่วไปจะเก็บฝักอ่อนก่อนที่เมล็ดจะเจริญ ทำให้ฝักบวมและมีปริมาณเส้นใยต่ำหรือระยะที่เมล็ดเจริญ 5 - 7%

คุณภาพของฝักขึ้นอยู่กับขนาดของเมล็ด ปริมาณของเส้นใยและขนาดของฝัก โดยทั่วไปการเก็บเกี่ยวจะขึ้นอยู่กับขนาดของฝัก แต่ในบางกรณี เช่น สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม ฝักที่มีขนาดเล็กอาจจะมีคุณภาพต่ำ แต่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมฝักถึงแม้จะมีขนาดใหญ่แต่ยังคงมีคุณภาพสูง

วิธีตรวจสอบคุณภาพของฝักสามารถสังเกตได้จากภาวะเจริญของเมล็ด โดยวัดความยาวของเมล็ดที่อยู่กลางฝัก ซึ่งแต่ละพันธุ์ระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมจะแตกต่างกัน

ขนาดของฝักเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับเลือกระยะเวลาเก็บเกี่ยว

มาตรฐานถั่วแขก

มาตรฐานจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับตลาด ผู้ปลูกควรศึกษาเพื่อผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด

ส่วนใหญ่จะเก็บก่อนที่เมล็ดพัฒนาทำให้ฝักบวม มี ขนาด ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ เป็นต้น

สำหรับอุตสาหกรรมแช่แข็ง

เกรด เอ : มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 7 - 8 มิลลิเมตร

เกรด บี : มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 - 10 มิลลิเมตร

หมายเหตุ ฝักต้องมีสีเขียว เต่ง สด ไม่มีผลข้างจากการเก็บเกี่ยว การขนส่ง การทำลายของโรค แมลง ฝักตรงไม่โค้งงอ (โค้งงอได้ไม่เกิน 15 องศา)

การเก็บรักษาและการขนส่ง

ถั่วแขกสำหรับบริโภคสดสามารถเก็บรักษาในอุณหภูมิ 5 - 10 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 95% การบรรจุเก็บรักษาควรบรรจุในถุงพลาสติกเพื่อป้องกันความชื้น และอุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับการขนส่งอยู่ระหว่าง 4 - 7 องศาเซลเซียส

พว ถั่วป่า ที่กองพางกูมิ

เมื่อพูดถึง “ถั่ว” หลายท่านคงนึกถึงถั่วที่นำมารับประทานเป็นอาหารโดยตรงหรือผ่านการแปรรูป เช่น ถั่วเขียวต้มน้ำตาล ถั่วลิสงต้ม ถั่วงอก เต้าหู้ น้ำเต้าหู้ หรือเส้นก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น ท่านทราบหรือไม่ว่า ต้นถั่วที่เรานำมาปลูกเป็นพืชไร่ นั้นมีต้นกำเนิดมาจากพืชป่าหรือถั่วป่านั้นเอง ถั่วป่าหรือที่ชาวบ้านมักเรียกกันว่า ถั่วพื มีอยู่หลายชนิดเป็นอาหารของสัตว์ป่า เช่น สุนัข นก หรือไก่ป่า แต่ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับถั่วที่ปลูกเป็นพืชไร่ นั่นได้แก่ ถั่วในสกุล *Vigna* สกุลย่อย *Ceratotropis* ซึ่งในประเทศไทยมีผู้สำรวจพบ 9 ชนิด กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ที่รู้จักกันดีได้แก่ ถั่วเขียว *Vigna radiata*

การสำรวจถั่วป่าเป็นหนึ่งในงานอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรม ซึ่งเป็นแผนงานหนึ่งในงานวิจัยของกรมวิชาการเกษตร ทีมสำรวจของสถาบันวิจัยพืชไร่ ได้เดินทางไปสำรวจถั่วป่าบริเวณตำบลชะแล อำเภอมหาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อกลางเดือนธันวาคม 2550 ใช้เส้นทางหมายเลข 323 (ทองคาภูมิ-สิงขลบุรี) แล้วเลี้ยวขวาสู่เส้นทางไปอุทยานแห่งชาติคลองงู ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าโปร่งผสมป่าไผ่ สลับกับพื้นที่การเกษตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 170 - 730 เมตร พืชที่ปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ มันสำปะหลัง มันเทศ ยางพารา ดาวเรือง ถั่วป่าที่พบในธรรมชาติจะขึ้นเป็นหย่อมเล็กๆ จนถึงเป็นบริเวณกว้าง ตั้งแต่ประมาณ 10 - 600 ตารางเมตร ส่วนใหญ่จะพบบริเวณที่โล่งแจ้งริมถนน และพบว่าถั่วป่าที่ขึ้นอยู่บริเวณพื้นที่สูงกว่า 700 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลจะออกดอกและติดฝักก่อนถั่วป่าที่อยู่บริเวณพื้นที่ราบ

ลักษณะทั่วไป ของถั่วป่าในสกุล *Vigna* สกุลย่อย *Ceratotropis* จัดเป็นพืชล้มลุก ส่วนของรากมีปมซึ่งเป็นที่อยู่ของแบคทีเรียสกุล *Rhizobium* ช่วยในการตรึงไนโตรเจนจากอากาศ มาสร้างเป็นปุ๋ยในดินทำให้แก่ต้นถั่ว ลำต้นของถั่วป่าจะมีลักษณะเป็นแบบเลื้อยพัน ใบประกอบด้วยใบย่อย 3 ใบ ใบกลางเป็นรูปไข่ เบี่ยงตัวแยกชัดเจน มีหูใบและหูใบย่อย ออกดอกเป็นช่อมีประมาณ 10 - 30 ดอก ดอกมีสีเหลือง กลีบดอก 5 กลีบ ลักษณะและขนาดแตกต่างกัน กลีบดอกมีขนาดใหญ่มาก 1 กลีบ เรียกว่า กลีบกลาง (Standard)

ถัดเข้าไปมี 2 กลีบ ประกอบอยู่ด้านข้างของกลีบกลาง 2 ข้าง ลักษณะโค้งคล้ายปีก เรียกว่า กลีบคู่ข้าง (Wing) ขึ้นในสุดมี 2 กลีบเชื่อมติดกัน ลักษณะคล้ายเคียว เรียกว่า กลีบคู่ล่าง (Keel) เกสรตัวผู้มี 10 อัน เชื่อมติดกันเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก มี 9 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันหุ้มเกสรตัวเมียไว้ อีกกลุ่มมี 1 อัน เกสรตัวเมียมี 1 อัน ก้านเกสรคดงอ ปลายก้านเกสรมียาวงอคล้ายเส้น ฟู ยื่นออกมา ผลเป็นฝักเหมือนถั่วแล้วแตก เมล็ดขนาดเล็กลง มีเขี้ยว น้ำตาล เทา หรือดำ

ถั่วป่ากับการอนุรักษ์ การสำรวจถั่วป่าที่เจริญในสภาพธรรมชาติ นอกจากจะบันทึกลักษณะต่างๆ ของต้นถั่วแล้ว ยังมีการบันทึกลักษณะพื้นที่ที่พบ (Habitat) ตามความเสี่ยงจากการถูกรบกวน (Disturbance) ซึ่งถั่วป่าที่พบส่วนใหญ่จะพบขึ้นบริเวณริมถนน และพบว่าในพื้นที่หรือบริเวณที่มีการตัดถนนหรือทำการเกษตรจะมีการแผ้วถางพื้นที่ที่มีถั่วป่าขึ้นอยู่ ซึ่งจะมีผลต่อการดำรงพันธุ์ของถั่วป่าในอนาคต บริเวณที่ทำการสำรวจจะจัดได้ว่ามีความเสี่ยงระดับปานกลางถึงระดับสูงต่อการถูกรบกวนจากการทำลายของมนุษย์ จึงสมควรที่จะรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์พันธุกรรมถั่วป่าอย่างจริงจัง หลังจากบันทึกลักษณะต่างๆ แล้วจะมีการทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง โดยนำตัวอย่างที่ประกอบด้วยลำต้น ใบ ดอก และฝัก มาอัดในแผ่นอัดพรรณไม้ นำไปส่งมอบให้แห้งแล้วเก็บตัวอย่างบนกระดาษแข็ง เพื่อนำไปใช้ศึกษาจำแนกชนิด และเป็นตัวอย่างอ้างอิงในการศึกษาด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะเด่นบางประการ เช่น ความสามารถในการทนต่อสภาพแห้งแล้ง ชนิดของแบคทีเรียที่อาศัยอยู่ที่ปมราก ถั่วป่ามีความทนทานต่อโรคแมลง หรือคุณค่าทางโภชนาการสูง สามารถใช้เป็นฐานพันธุกรรมที่ใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ถั่วในสกุล *Vigna* ต่อไปในอนาคต

กระชับ

วัชพืชหรือผักพื้นบ้าน

กระชับเป็นพืชฤดูเดียว มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Xanthium strumarium* L. จัดอยู่ในวงศ์ Asteraceae ซึ่งแต่เดิมนับ ถูกจัดให้อยู่ในวงศ์ Compositae ลักษณะลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้าน มีขนสลับ ๆ ปากคลุม สูง 30 - 150 เซนติเมตร ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงตัวเวียนเป็นเกลียวรอบกิ่งก้าน แผ่นใบเป็นรูปไข่ ขานกว้าง ขอบใบเว้าลึก 3 - 5 หยัก ขานใบกว้างคล้ายรูปหัวใจ ขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อย ผิวใบทั้ง 2 ด้าน มีขนปกคลุม ขนาดใบ 3 - 15 x 2.5 - 15 เซนติเมตร ก้านใบ 2 - 12 เซนติเมตร ช่อดอกเกิดที่ปลายกิ่ง และซอกใบ เป็นดอกแยกเพศ ช่อดอกตัวผู้รูปทรงกลม มีดอกย่อยจำนวนมากอัดรวมกันเป็นกระจุก ช่อดอกตัวเมีย อยู่ต่ำกว่าช่อดอกตัวผู้ รูปทรงรี ประกอบด้วย 2 ดอกย่อย ไม่มีก้านช่อดอกเพศ (achene) สีเขียว - น้ำตาลอ่อน มีหนามปกคลุม และปลายผลมีหนามโค้งแข็งยื่นออกมา 1 คู่ ขนาดผล 2.0 - 2.2 x 0.8 - 0.9 เซนติเมตร

กระชับ...มุมมองของวัชพืช

กระชับจัดเป็นวัชพืชหลังนาหรือหลังจากเกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว เมื่อมีการเตรียมแปลงเพื่อปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เช่น ถั่วเหลือง หรือมะเขือเทศ ในแปลงนาที่มีเมล็ดกระชับสะสมอยู่ต่างปี เมล็ดกระชับจะเริ่มงอกและเจริญเติบโตเป็นวัชพืชแข่งขันกับพืชปลูก และเนื่องจากกระชับสามารถแตกกิ่งก้านจำนวนมากและมีขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับพืชปลูก จึงมีความสามารถในการแข่งขันได้ดีกว่า โดยคดบังแสงแดดและแก่งแย่งน้ำและธาตุอาหาร ทำให้การเจริญเติบโตของพืชปลูกลดลง มีรายงานว่าในแปลงถั่วเหลืองที่มีต้นกระชับระบาดนาน 4 - 6 ปีคดบัง จะให้ผลทำให้ผลผลิตของถั่วเหลืองลดลง 10 - 85% นอกจากนี้ต้นกระชับยังให้สารธรรมชาติซึ่งมีคุณสมบัติของสารอไลโซพาทรีที่สามารถยับยั้งการเจริญของพืชบางชนิด ในทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ถ้ามีต้นกระชับปะปน ผลของกระชับซึ่งมีหนามปกคลุมจะติดไปกับขนสัตว์ทำให้คุณภาพของขนสัตว์ลดลง นอกจากนี้ยังเป็นอันตรายต่อสัตว์เมื่อบริโภคผลของกระชับ

กระชับกับบทบาทของผักพื้นบ้าน

อีกมุมมองหนึ่งของต้นกระชับนั้น เป็นผักพื้นบ้านและเป็นที่นิยมบริโภคกันแพร่หลายของชาวบ้านในหลายตำบลของอำเภอแก่ง จังหวัดระยอง แหล่งกำเนิดอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลทพงเกวียน (บ้านทะเลน้อย) ตำบลพังราด ตำบลคลองปูน และตำบลทุ่งควายกิน กระชับเป็นผักที่รับประทานได้ทั้งดิบและสุกนำมาปรุงอาหารได้หลายเมนู อาทิ แกงส้มผักกระชับซึ่งเป็นเมนูเด็ด ผักกระชับจิ้มน้ำพริก และผักกระชับผัดน้ำมันหอย เป็นต้น อาหารที่ปรุงจากต้นกระชับจะมีกลิ่นหอม

บารับประทาน อีกทั้งยังปลอดภัยจากสารพิษต่าง ๆ สำหรับขนาดของต้นกระชับที่ใช้รับประทานจะคล้ายกับถั่วถอกแต่มีขนาดใหญ่กว่า คือขนาดของต้นอ่อนที่เพาะจากเมล็ดที่มีความยาวประมาณ 7 - 10 เซนติเมตร และมีใบเลี้ยง 2 ใบ วงจรชีวิตและการเจริญเติบโตของต้นกระชับ

ตามธรรมชาติต้นกระชับเจริญเติบโตหมุนเวียนอยู่ในนาข้าว ผลหรือเมล็ดกระชับจะงอกในช่วงฤดูแล้งหรือที่กล่าวว่าเป็นวัชพืชหลังนาและเจริญเติบโตผลิดเมล็ดจำนวนมากร่วงหล่นอยู่ในท้องนาปีแล้วปีเล่า พอเข้าฤดูทำนา ชาวนาจะไถตะและไถแปร เพื่อเตรียมพื้นที่ทำนา เมล็ดกระชับจะถูกฝังกลบในนาข้าว และพักตัวอยู่ตลอดฤดูทำนา พอต้นข้าวแก่น้ำในนาแห้งเมล็ดกระชับจะงอกเจริญเติบโตกลายเป็นวัชพืช ในขณะที่เดียวกันบางท้องที่ชาวบ้านก็เลือกเก็บต้นอ่อนนำมาบริโภคเป็นผักอีกชนิดหนึ่ง

กระชับจึงเป็นพืชหนึ่งที่น่าสนใจ และมีผู้นิยมบริโภคเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งเมล็ดกระชับที่เก็บตามธรรมชาติไม่พอเพียงต่อการนำมาเพาะต้นอ่อนเพื่อการบริโภค ชาวบ้านจึงต้องทำแปลงปลูกต้นกระชับ เพื่อเก็บเมล็ดไว้

สำหรับเพาะเป็นต้นอ่อน การปลูกลงกระชังนั้นต้องเตรียมเมล็ดที่จะปลูกโดยเก็บหรือแช่เมล็ดในน้ำเป็นเวลาหลายเดือน ซึ่งเป็นการเลียนแบบธรรมชาติ และนำเมล็ดที่ผ่านการแช่น้ำแล้วไปปลูกในชาข้าว ช่วงเวลาปลูกประมาณเดือน พฤศจิกายน วิธีปลูกโดยการหยอดเมล็ดในหลุมต้น ๆ ประมาณหลุมละ 5 เมล็ด ปลูกเป็นแถวระยะระหว่างแถวกับต้น 50 x 50 เซนติเมตร เมล็ดกระชังจะเริ่มงอกหลังจากหยอดเมล็ดได้ 3 - 4 วัน เริ่มงอกรากและลำต้น มีใบเลี้ยง 2 ใบ ลักษณะทรงกลมรี ปลายและฐานใบเรียบแคบกว่าส่วนกลาง ความยาวของใบเพียง 0.9 - 3.6 เซนติเมตร หลังจากยอดงอกประมาณ 1 สัปดาห์ เริ่มมีใบแท้ 1 คู่ ต้นกระชังจะเริ่มแตกกิ่งก้านเมื่อมีอายุประมาณ 4 - 5 สัปดาห์ ความสูงของต้นและการแตกกิ่งก้านจะเพิ่มตามอายุ การเจริญเติบโตของลำต้นสูงสุดในช่วงประมาณ 13 สัปดาห์หลังจากเมล็ดงอก ลำต้นสูงเฉลี่ย 90.5 เซนติเมตร จำนวนกิ่งเฉลี่ย 11 กิ่ง แต่การเจริญเติบโตหรือเพิ่มขนาดของใบมีนพว่า เมื่ออายุได้ 7 สัปดาห์ จะมีขนาดใบใหญ่ที่สุดคือ กว้าง x ยาว เฉลี่ย 10.1 x 8.7 เซนติเมตร ดังนั้นในแง่มุมของทางเป็นวิพัสคว ทำการกำจัดต้นกระชังก่อนสัปดาห์ที่ 7 คือก่อนที่ใบจะมีการเจริญเติบโตเต็มที่ เช่นเดียวกับการกำจัดสาบแรังสาบภายในแปลงมะเขือเทศ ที่ควรกระทำในช่วง 2 - 6 สัปดาห์ ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงที่สุด

ต้นกระชังจะเริ่มออกดอกเมื่ออายุได้ประมาณ 9 สัปดาห์ ดอกจะพัฒนาที่ปลายยอดและตามซอกใบ ดังนั้นต้นกระชังที่แตกกิ่งก้านมากย่อมจะได้ผลผลิตมากกว่าตามไปด้วย และทยอยออกดอกไปจนอายุประมาณ 13 สัปดาห์ ช่วงระยะเวลาจากช่อดอกจนติดผลแก่ใช้เวลาประมาณ 6 สัปดาห์ ภายในผลจะมี 2 เมล็ด ต้นกระชัง 1 ต้น สามารถผลิตผลได้ 40 - 240 ผล จำนวนผลจะขึ้นกับความอุดมสมบูรณ์ของดิน ถ้าต้นกระชังเจริญเติบโตในสภาพที่ต้นมีความอุดมสมบูรณ์ และมีความชื้นเพียงพอลำต้นจะมีความสูง 140 - 150 เซนติเมตร และให้ผล 200 - 500 ผล

ต้นกระชังเป็นพืชที่ทนแล้งได้ดี สามารถเจริญเติบโตได้โดยอาศัยความชื้นในดินเท่านั้น การปลูกลงกระชังของชาวอำเภอแกลงนั้น ส่วนใหญ่จะไม่มีการให้น้ำตลอดฤดูปลูก แต่จะมีการใส่ปุ๋ย 1 - 2 ครั้ง

กระบวนการเพาะเมล็ดกระชังในอดีต

ชาวอำเภอแกลงบริเวณโคกผักกระชับภายในครัวเรือนเป็นเวลาช้านาน และเริ่มมีพัฒนาการนำเมล็ดกระชังมาเพาะขายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวในปี พ.ศ. 2504 - 2505 วิธีเพาะแบบดั้งเดิมชาวนาเริ่มเก็บต้นกระชังแก่ทั้งต้น นำมาแช่น้ำที่ปลักควาย (ดินบริเวณคันนาของควาย ลักษณะเป็นหลุม เป็นแอ่ง มีความกว้างประมาณ 2 เมตร เป็นแอ่งมีน้ำขังในฤดูฝน) เมื่อกาลเวลาผ่านไปเมล็ดจะร่วงหล่นอยู่ในปลักควายนั่น ส่วนลำต้นชาวนาจะเก็บออกไป และเริ่มทำร้านให้ร่มเงาตอนต้นอ่อนงอก เมล็ดกระชังที่แช่ในปลักควายจะเริ่มงอกเมื่อมีน้ำในปลักควายแห้งประมาณเดือน พฤศจิกายน เมล็ดเริ่มแห้งรกรกและเกิดลำต้น ใบเลี้ยงติดตัวออกจากเปลือกหุ้มเมล็ด การให้ร่มเงาจะทำให้ต้นกระชังขาด และมีความยาวของต้นเพิ่มมากขึ้น ยืนต้นนิยมของตลาด

ต่อมาเมื่อมีความต้องการบริโภคมากขึ้น ชาวนาจะเก็บเฉพาะเมล็ดกระชังมาแช่น้ำไว้ที่ปลักควาย ปกติปลักควายจะมีจำนวนเท่ากับควายของชานาเท่านั้น (ถ้าชาวนามีควายใช้ทำนา) ถ้ามีจำนวน 5 ตัวก็จะมีปลักควาย 5 แอ่ง ซึ่งไม่เพียงพอต่อการเก็บและแช่เมล็ดกระชัง ชาวนาจะต้องขุดดินทำแอ่งน้ำเพิ่มเติมเพื่อให้เก็บเมล็ดได้มากที่สุดในพื้นที่ของตนเอง

พัฒนาการเพาะเมล็ดกระชังเพื่อการค้า

เมื่อชาวตลาดของอำเภอแกลงนิยมบริโภคผักกระชับมากขึ้น ชาวนาจึงได้พัฒนาแปลงเพาะปลูกผักกระชับก่อนการเพาะเมล็ดกระชังนั้น ชาวนาจะต้องเตรียมเมล็ดกระชังเพื่อนำมาเพาะขายตลอดปี โดยเริ่มจากเก็บเกี่ยวผลหรือเมล็ดกระชังจากแปลงนำมาล้างให้แห้ง แล้วนำไปแช่น้ำในถังซีเมนต์ทรงกลมขนาดใหญ่เป็นเวลาหลายเดือน เพื่อเมล็ดที่เก็บไว้จะได้นิ่มพื่อย และจะผ่านพ้นช่วงระยะพักตัวของเมล็ด เมล็ดเหล่านี้จะถูกทยอยนำมาเพาะให้เป็นต้นอ่อนต่อไป

การเพาะเมล็ดผักกระชับเพื่อจำหน่ายนั้น ชาวนาจะเตรียมแปลงเพาะบริเวณใต้ถุนบ้าน ขนาดแปลงเพาะจะเป็นขนาดที่จะเข้าไปทำงานได้สะดวกประมาณ 1.0 x 3.0 เมตร ดินที่ใช้เพาะจะเป็นดินนา ซึ่งมักจะใช้สวนของหน่บ้าน นำเมล็ดที่ผ่านการแช่น้ำในบ่อช่วงระยะหนึ่งแล้ว มาเพาะเรียงเมล็ดบนแปลงเพาะที่เตรียมไว้ หลังจากเพาะแล้วใช้ดินที่ขุดมาถมเมล็ดบาง ๆ และให้ร่มเงาโดยนำหลักปัก 4 มุม แล้วคลุมด้วยหญ้าฟางแห้ง และมีการความชื้นของแปลงเพาะเมล็ด ต่อมาชาวนานำได้พัฒนาเป็นโรงเรียนซึ่งเป็นเทคนิคล่าสุดที่ใช้เพาะเมล็ดเพื่อการค้า

การดูแลแปลงเพาะเมล็ดนั้นสิ่งสำคัญจะต้องรักษาความชื้นในดินของแปลงเพาะ โดยรดน้ำเพื่อให้ได้ดินอ่อนที่สมบูรณ์ เมื่อเวลาผ่านไป 4 - 5 วัน เริ่มเปิดทรงเงาบางส่วนเพื่อให้ดินอ่อนได้รับแสง ลำต้นจะมีความเหนียวยืดหยุ่น และใบจะมีสีเขียวอ่อนน่ารับประทาน ระยะเวลาของการเพาะประมาณ 9 - 12 วัน แล้วแต่ฤดูกาล

วิธีเก็บต้นกระชับเพื่อบริโภคหรือจำหน่ายนั้น จะใช้วิธีถอนจากแปลงเพาะ ก่อนการถอนประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง จะต้องรดน้ำให้แก่แปลงเพาะเพื่อช่วยให้ถอนต้นกระชับได้รวดเร็ว และลดความเสียหาย เมื่อถอนเสร็จแล้วนำมาล้างน้ำ เพื่อชะล้างดินทรายที่ติดมากับราก แล้วนำมาเรียงไว้บนตะแกรง แล้วมัดรวมเป็นกำ เพื่อส่งขายในตลาดท้องถิ่น ราคาขายส่งประมาณ 50 - 80 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบกับพืชผักชนิดต่าง ๆ ในท้องตลาดแล้วก็นับว่าผักกระชับมีราคาค่อนข้างดี

ผักกระชับจัดเป็นผักปลอดสารพิษ เนื่องจากจะไม่พบ หรือแทบจะไม่พบศัตรู (โรค แมลง) ของต้นกระชับ อีกทั้งการปลูกกระชับในฤดูแล้งนั้นปัญหาของวัชพืชจะพบน้อยมาก ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องใช้สารกำจัดศัตรูพืชเลย จึงกล่าวได้ว่ากระชับเป็นผักปลอดสารพิษซึ่งมีจุดขายที่ได้เปรียบผักชนิดอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามการบริโภคของผักกระชับยังอยู่ในพื้นที่จำกัด ดังนั้นถ้าได้มีการประชาสัมพันธ์ให้มีการบริโภคผักกระชับมากขึ้นก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกร

แปลงเพาะเมล็ดกระชับ

แปลงต้นกระชับ

ต้นกระชับ

อุปกรณ์เก็บกระชับ

หน่อพันธุ์สับปะรดปลอดเชื้อ โรคเหี่ยว

US: ประเทศไทยส่งออกสับปะรดเป็นอันดับหนึ่งของโลก แต่ละมีมูลค่าประมาณ 14,000-20,000 ล้านบาท แต่ปัจจุบันปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดทั่วประเทศคือ **การระบาดของโรคเหี่ยวสับปะรด** ซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสในกลุ่ม Closterovirus คือ Pineapple mealybug wilt-associated virus โดยมีเพลี้ยแป้งเป็นพาหะ ต้นสับปะรดที่เป็นโรคจะแสดงอาการใบอ่อนนิ่ม ปลายใบแห้งมีสีแดงหรือน้ำตาลตามสไปน์ใบ และใบสูงลง ต่อมาริ้นจะเหี่ยวแห้ง รากกุด โดยอาการจะแสดงเด่นชัดหลังการบังคับดอก ทำให้ผลมีขนาดเล็กเก็บเกี่ยวไม่ได้ และปัญหาดังกล่าวกำลังเกิดขึ้นในทุกภาคที่มีการปลูกสับปะรดหลายพื้นที่ภาคเหนือ กรมวิชาการเกษตรจึงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งหาแนวทางเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ซึ่ง “จดหมายข่าวพลับ” ได้รับข้อมูลความคืบหน้าการดำเนินการแก้ปัญหาการระบาดของโรคเหี่ยวสับปะรดของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 กรมวิชาการเกษตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

จากการสำรวจพื้นที่ปลูกสับปะรดบริเวณภาคใต้ตอนล่างของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 พบการระบาดของโรคเหี่ยว ประมาณ 40-80 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ปลูก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าโรคเหี่ยวกำลังเป็นปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน สาเหตุหลักของการแพร่ระบาดของโรคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาจากการที่เกษตรกรเก็บหน่อพันธุ์จากต้นที่เป็นโรคในพื้นที่ หรือซื้อหน่อพันธุ์จากแหล่งที่มีการระบาดของโรคไปปลูกโดยไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรได้รับทราบข้อมูลที่แท้จริง ควบคู่กับการผลิตหน่อพันธุ์สับปะรดที่ปลอดเชื้อไวรัสโรคเหี่ยว

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 จึงร่วมกับกลุ่มงานไวรัสวิทยา สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช ศูนย์วิจัยพืชสวนเพชรบุรี สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 และศูนย์ศึกษากาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดทำ **โครงการผลิตหน่อสับปะรดปลอดเชื้อไวรัสโรคเหี่ยว** โดยใช้เทคโนโลยีการคัดแยกต้นพันธุ์ปลอดเชื้อด้วยเทคนิค RT-PCR

ด้วยเครื่อง real time PCR สามารถคัดเลือกต้นพันธุ์สับปะรดที่ปลอดเชื้อไวรัสโรคเหี่ยวทั้ง Type A และ Type B ได้จากแปลงขยายพันธุ์สับปะรดที่ศูนย์วิจัยพืชสวนเพชรบุรีและศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตตรง จำนวน 15 ต้น และได้นำไปขยายพันธุ์เพิ่มจำนวนโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อที่ศูนย์วิจัยพืชสวนเพชรบุรี ความรู้ไปกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพื่อป้องกันการระบาดของโรคเหี่ยวสับปะรด เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการและแก้ปัญหาอย่างครบวงจรของระบบการผลิต คาดว่าภายในปี 2553 ก็จะสามารถผลิตหน่อพันธุ์สับปะรดปลอดเชื้อโรคเหี่ยว และสร้างระบบการจัดการคุณภาพ และการตรวจรับรองหน่อพันธุ์ปลอดเชื้อโรคเหี่ยว ให้บริการแก่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นผู้นำในการส่งออกสับปะรดได้อย่างยั่งยืน

พลับ ก้าวใหม่การวิจัยและพัฒนาการเกษตร

พบกับใหม่ฉบับหน้า
บรรณาธิการ
E-mail : pannee@doa.go.th

- วัตถุประสงค์**
- เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดกรมวิชาการเกษตร
  - เพื่อเป็นสื่อกลางสำหรับนักวิจัยกับผู้บริหาร นักวิจัยกับนักวิจัย และนักวิจัยกับผู้สนใจการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
  - เพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะเป็นตัวอย่างหรือเป็นพื้นฐานการวิจัยขั้นสูงต่อไป

บรรณาธิการ พรรณณีย์ วิชชาชู
กองบรรณาธิการ : อุดมพร สุพศุทธิ์ สุเทพ กฐินสมมิตร พนาวัฒน์ เดวีทวีกุล
 อังคณา สุวรรณกฏ ธนพล โล่ห์รัตน์
ช่างภาพ : วิสุทธิ ต่ายทรัพย์ กัญญาณัฐ ไผ่แดง ชูชาติ อุทราสกุล
บันทึกข้อมูล : ธวัชชัย สุวรรณพงศ์ อารกณี ต่ายทรัพย์
จัดส่ง : พรทิพย์ นามคำ
สำนักงาน : กรมวิชาการเกษตร ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ : 0-2561-2825, 0-2940-6864 โทรสาร : 0-2579-4406
พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์ โทรศัพท์ : 0-2282-6033-4
www.aaronprinting.com